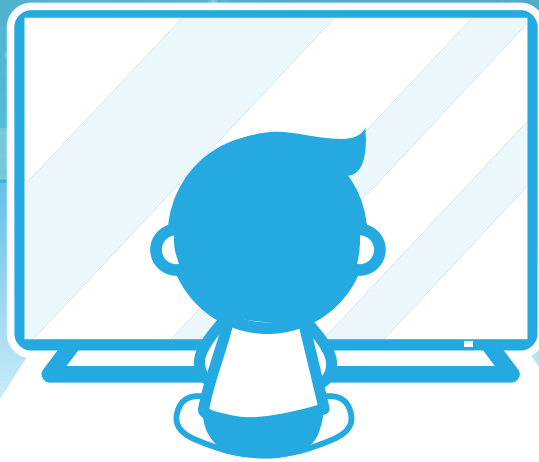

สำรวจรายการเด็กในยุคที่วิถีจอ

สำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงาน กสทช. ได้จัดทำบทความทางวิชาการเกี่ยวกับรายการสำหรับเด็กในยุคที่วิถีจอตั้งแต่ปี 2558 ซึ่งเป็นปีแรกที่วงการทีวีดิจิทัลมีการแข่งขันกันอย่างเต็มรูปแบบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่า กลุ่มรายการสำหรับเด็กและเยาวชนของชาติมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหลักมีปัจจัยมาจากด้านธุรกิจที่รายการเด็กทำรายได้จากการออกอากาศได้ไม่มากนักเมื่อเทียบกับกลุ่มรายการประเภทอื่นๆ อีกทั้งกลุ่มช่องทีวีดิจิทัลธุรกิจ หมดหมุ่เด็ก เยาวชน และครอบครัว จำนวน 3 ช่อง ได้คืนใบอนุญาตทั้งหมดแล้วในปี 2559 และ 2562

ความสำคัญของรายการเด็ก

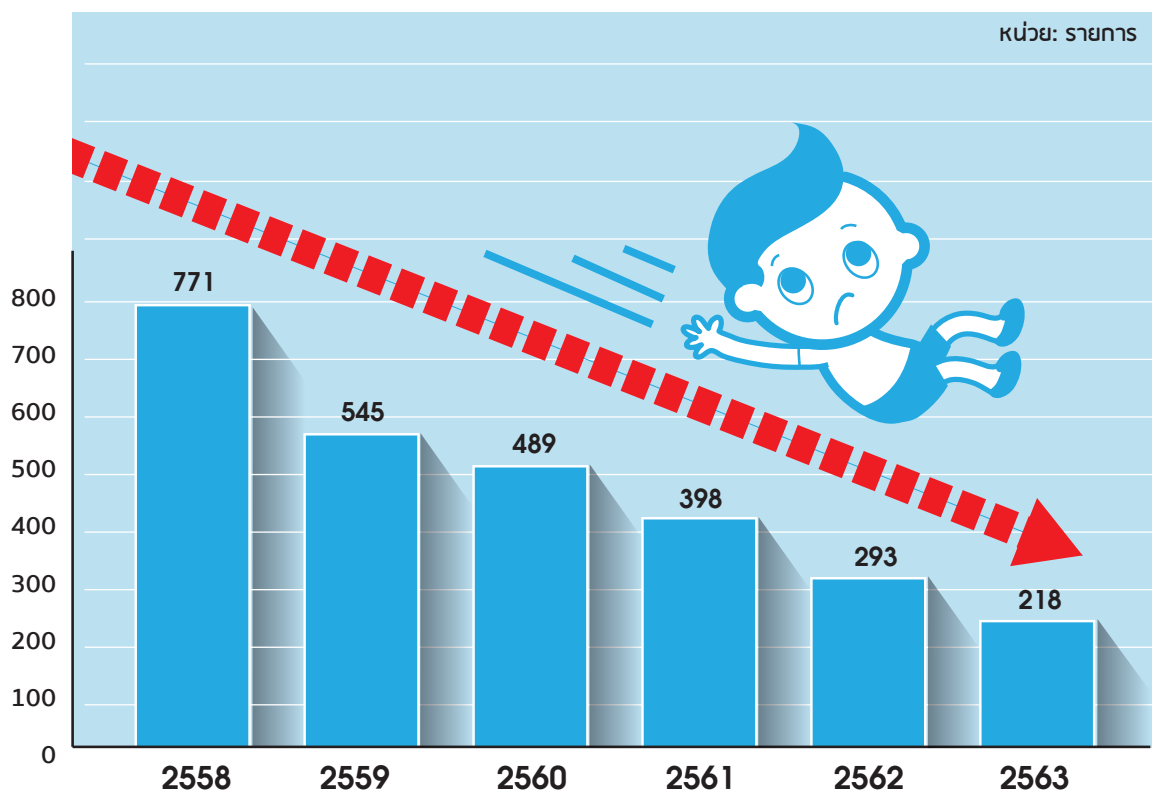
อิทธิพลของสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อที่ได้รับความนิยมสูง เช่น สื่อโทรทัศน์ ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนอย่างมาก และเป็นช่องทางรับส่งข้อมูลข่าวสารหลักที่เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็วในวงกว้าง อย่างทั่วถึง ทุกเพศ ทุกวัย และครอบคลุมได้ทุกพื้นที่ โดยตามหลักทฤษฎีการปลูกฝังความเป็นจริง (Cultivation Theory) ได้อธิบายไว้ว่า สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) ให้แก่ผู้รับชม กล่าวคือ เนื้อหาที่ปรากฏและเผยแพร่ผ่านโทรทัศน์จะบ่มเพาะและปลูกฝังให้ผู้ชมได้รับรู้และเข้าใจโลก สอดคล้องไปกับเนื้อหาที่โทรทัศน์ได้นำเสนอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ชมที่รับชมโทรทัศน์อย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจวัตร ก็จะได้รับอิทธิพลจากโทรทัศน์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ รวมถึงกลุ่มผู้ชมโทรทัศน์ที่เป็นเด็ก ก็จะได้รับอิทธิพลจากโทรทัศน์มากยิ่งขึ้น ด้วยการซึมซับทัศนคติทั้งทางดีและร้ายจากรายการที่ได้รับชมในระยะยาว (Long-term Effect) โดยสิ่งนี้จะเป็นการปลูกฝังการเรียนรู้ให้เด็กได้เข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมรอบตัวไปตามที่ถูกบ่มเพาะโดยเนื้อหาจากรายการโทรทัศน์อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งจะส่งผลซึมลึกลงไปในทัศนคติต่อการมองโลกของเด็กให้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ และจะมีผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของเด็กและเยาวชนในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

หากพิจารณาจากแนวคิดการปลูกฝังความจริง (Cultivation Theory) แล้ว จะเห็นได้ว่า สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลอย่างมากต่อการบ่มเพาะและกล่อมเกลาทัศนคติของเด็กและเยาวชน เนื้อหาที่ปรากฏในโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการสำหรับเด็ก จึงควรได้รับการนำเสนออย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อเด็กในฐานะผู้รับชมเป็นสำคัญ ดังนั้นเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีและก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องแก่เด็กและเยาวชน จนนำไปสู่การกล่อมเกลาพฤติกรรมของเด็กให้มีคุณสมบัติของพลเมืองที่ดี มีคุณค่าต่อสังคม และประเทศชาติในอนาคต วิธีการนำเสนอเนื้อหารายการเด็กควรต้องกระทำอย่างมีกลยุทธ์ โดยมีเนื้อหาที่น่าสนใจและในปริมาณที่มากเพียงพอ ในอีกด้านหนึ่ง รายการเด็กยังสามารถเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสะท้อนเสียงและความต้องการของเด็กและเยาวชนไปสู่สาธารณะได้อีกด้วย โดยอาจมีการนำเสนอความคิดเห็นของเด็กในประเด็นต่างๆ ผ่านไปทางรายการเด็กเหล่านี้ จึงสรุปได้ว่า รายการเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเป็นการเปิดช่องทางให้เด็กสามารถสะท้อนความคิดออกมาสู่สังคมได้ในปัจจุบัน

รายการเด็กในยุคทีวีดิจิทัล

จากข้อมูลของบริษัท เอจีบี นีลสัน มีเดีย รีเสิร์ช (ประเทศไทย) จำกัด พบว่า ตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนผ่านจากทีวีแอนะล็อกมาสู่ทีวีดิจิทัล จำนวนรายการเด็กมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 จำนวนรายการเด็กในยุคทีวีดิจิทัล ปี 2558-2563

ที่มา: AGB Nielsen Media Research

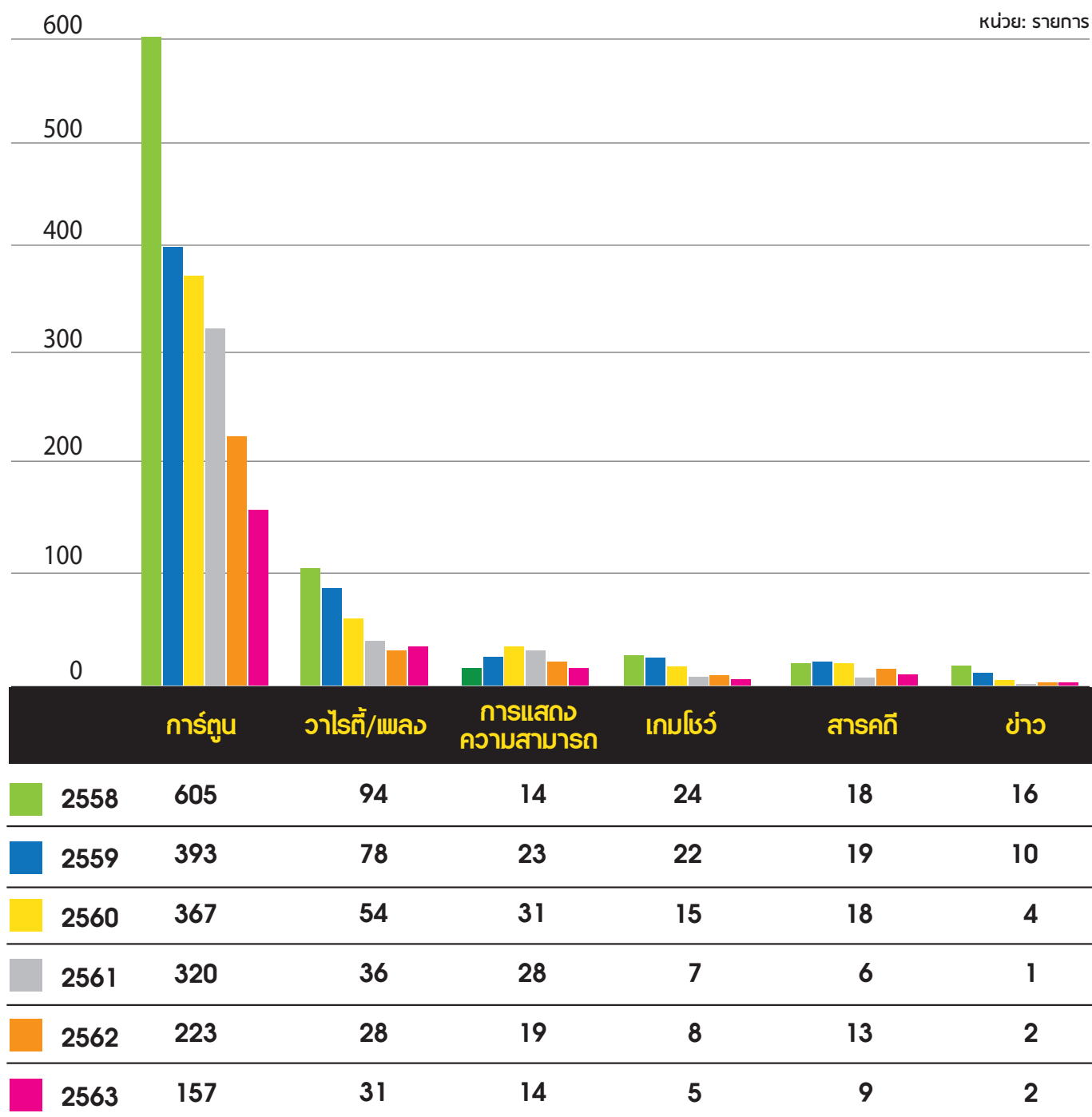
จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในปี 2558 ซึ่งเป็นปีแรกที่ทีวีดิจิตอลให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ มีจำนวนรายการเด็กมากถึง 771 รายการ ก่อนจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญจนเหลือเพียง 545 รายการในปีถัดมา และมีแนวโน้มลดลงต่อมาเรื่อยๆ จนกระทั่งเหลือเพียง 218 รายการในปี 2563 หรือลดลงจำนวน 553 รายการจากปี 2558 โดยคิดเป็นอัตราการลดลงประมาณร้อยละ 71.73 ทั้งนี้ การลดลงของรายการเด็กในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา อาจเป็นผลมาจากการขอคืนใบอนุญาตของช่องรายการในหมวดหมู่เด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยมีการขอคืนใบอนุญาตของช่องรายการในหมวดหมู่ดังกล่าวทั้งสิ้น 2 ครั้ง โดยครั้งแรก คือ ปี 2559 ที่มีการขอคืนใบอนุญาตของช่อง LOCA และครั้งที่สอง คือ ปี 2562 ที่มีการขอคืนใบอนุญาตของช่อง 3 Family และช่อง MCOT Family ส่งผลให้ในปี 2563 ไม่มีช่องรายการในหมวดหมู่เด็ก เยาวชนและครอบครัว ที่ให้บริการในทีวีดิจิตอลเลยแม้แต่ช่องเดียว

อย่างไรก็ตาม ในปี 2563 ซึ่งเป็นปีแรกที่เกิดการระบาดของไวรัสโคโรนา ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กนักเรียนทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ร่วมกับสำนักงาน กสทช. อนุมัติช่องทีวีดิจิตอลเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนในแต่ละชั้นเรียน จำนวน 17 ช่องรายการ โดยแบ่งออกเป็น 15 ช่องการเรียนการสอนขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยนำเนื้อหารายการมาจากรายการของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือช่อง DLTV 1-15 ส่วนอีก 2 ช่องเป็นช่องการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) หรือช่อง ETV จำนวน 1 ช่อง และช่องการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษา จากกรมอาชีวศึกษา หรือช่อง VEC อีก 1 ช่อง นอกจากนี้ สำนักงาน กสทช. ยังอนุมัติทดลองออกอากาศ “ช่อง ALTV” ที่วีเรียนสนุกขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) หรือสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ออกอากาศวันที่ 1 กรกฎาคม 2563

โดยภาพรวม เนื้อหาหลักของกลุ่มทีวีเพื่อการศึกษาทั้งหมดนี้มีรายการเรียนออนไลน์ และเสริมด้วยรายการสำหรับเด็กเฉพาะกลุ่มในแต่ละระดับชั้นเรียน โดยเป็นรายการเดิมที่เคยออกอากาศมาแล้วในช่องทีวีดิจิตอล และช่องทีวีดาวเทียมช่องต่างๆ มาริรันดร์อีกครั้ง ส่วนผังรายการช่อง ALTV นั้น มีรายการสำหรับเด็กหลากหลาย ตั้งแต่การ์ตูน สารคดี ซีรีส์เด็กนานาชาติ รวมถึงละครและรายการวาไรตี้สำหรับเด็กด้วย

สำหรับช่องทีวีดิจิตอลที่ให้บริการอยู่ในปัจจุบัน ช่วงเวลารายการเด็กส่วนใหญ่ จะถูกจัดวางไว้ในช่วงเวลาเช้าวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ เช่น ช่อง 9 MCOT HD ซึ่งเป็นช่องที่ให้ความสำคัญกับการวางผังรายการสำหรับเด็ก โดยเฉพาะประเภทรายการการ์ตูน อยู่ในผังรายการประจำตั้งแต่เวลา 06.00-10.00 น. ซึ่งมีทั้งรายการการ์ตูน และสารคดีสำหรับเด็ก ในขณะที่รายการที่ได้รับความนิยมสูงสุดในช่วงเวลาดังกล่าวของกลุ่มทีวีดิจิตอลเป็นละครพื้นบ้านของช่อง 7HD ที่ปักหลักออกอากาศอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างยาวนาน โดยเจาะกลุ่มเป้าหมายครอบครัวที่รวมถึงกลุ่มเด็กด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 2 จำนวนรายการในหมวดหมู่รายการเด็ก แบ่งตามรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ปี 2558-2563

ที่มา: AGB Nielsen Media Research

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงระดับประเภทรายการเด็ก (ภาพที่ 2) พบว่า เกือบทุกประเภทรายการในหมวดหมู่รายการเด็กมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนรายการลดลงอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นประเภทรายการแสดงความสามารถของเด็ก (Talent/Perform Show) ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อย ก่อนจะค่อยๆ ลดลงตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นมา โดยรายการประเภทการ์ตูน (Cartoon) เป็นรายการสำหรับเด็กในสัดส่วนที่มากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่าตลอดช่วงปี 2558-2563 มีรายการการ์ตูนคิดเป็นร้อยละ 75.69 ของจำนวนรายการในหมวดหมู่รายการเด็กทั้งหมด ซึ่งจากข้อมูลเรตติ้งของกลุ่มรายการการ์ตูนพบว่า รายการการ์ตูนที่ได้รับความนิยมสูงสุดในยุคทีวีดิจิทัล คือ กังฟู แพนด้า ออกอากาศทางช่อง 7HD โดยมีเรตติ้ง 2.309

หากพิจารณาประเภทรายการเด็กที่มีจำนวนรายการลดลงอย่างต่อเนื่องเปรียบเทียบระหว่างปี 2558 กับปี 2563 พบว่า ทุกประเภทรายการมีอัตราการลดลงเกินกว่าร้อยละ 50 โดยประเภทรายการที่มีอัตราการลดลงสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ รายการข่าวสำหรับเด็ก ลดลงถึงร้อยละ 87.5 รายการเกมโชว์ ลดลงร้อยละ 79.17 และรายการการ์ตูน ลดลงร้อยละ 74.05 (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของจำนวนรายการเด็ก (แบ่งตามรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา) ระหว่างปี 2558 และ 2563

ประเภทรายการ	ปี 2558	ปี 2563	การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
ข่าว	16	2	↓ -87.50
เกมโชว์	24	5	↓ -79.17
การ์ตูน	605	157	↓ -74.05
วาไรตี้/เพลง	94	31	↓ -67.02
สารคดี	18	9	↓ -50.00
การแสดงความสามารถ ¹	14	14	0.00

ที่มา: AGB Nielsen Media Research

¹ รายการประเภทการแสดงความสามารถเป็นประเภทรายการเดียวที่ไม่ได้มีแนวโน้มการลดลงของจำนวนรายการอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะเดียวกับประเภทรายการอื่นๆ ในหมวดหมู่รายการเด็ก

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากค่าความนิยมเฉลี่ย (เรตติ้ง) ของรายการเด็กระหว่างปี 2558-2563 (ภาพที่ 4) พบว่ารายการเด็กที่ได้รับความนิยมคือ รายการประเภทแสดงความสามารถ (ประกวดร้องเพลง) โดยมีเรตติ้งสูงสุดคือ รายการไมค์ทองคำเด็ก (เรตติ้ง 5.665) ซึ่งออกอากาศในปี 2559 ทั้งนี้เห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี 2559 เป็นต้นมา รายการเด็กที่ได้รับความนิยมสูงสุดของแต่ละปีมีเรตติ้งลดลงเรื่อยๆ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้ผู้ประกอบการช่องมองว่า รายการเด็กไม่มีความคุ้มค่าในแง่ของธุรกิจ จึงมีการผลิตรายการเด็กหรือนำรายการเด็กมาออกอากาศลดน้อยลง

ภาพที่ 4 รายการเด็กที่มีเรตติ้งสูงสุดของปี 2558-2563

ปี	รายการ	ช่อง	ประเภทรายการ	เรตติ้ง (TVR)
2558	The Voice Kids Season 3		การประกวดความสามารถ	3.577
2559	ไมค์ทองคำเด็ก		การประกวดความสามารถ	5.665
2560	ไมค์ทองคำเด็ก 2		การประกวดความสามารถ	4.337
2561	ไมค์ทองคำเด็ก 3		การประกวดความสามารถ	3.046
2562	ไมค์ทองคำเด็ก 4		การประกวดความสามารถ	2.300
2563	ไมค์ทองคำเด็ก 5		การประกวดความสามารถ	1.734

ที่มา: AGB Nielsen Media Research

สรุปภาพรวมสถานการณ์รายการเด็กในยุคทีวีดิจิทัล

ภาพรวมจากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นพบว่า รายการสำหรับเด็กในยุคทีวีดิจิทัลของไทยมีจำนวนลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องในเกือบทุกประเภทรายการ ซึ่งอาจมีปัจจัยมาจากด้านธุรกิจที่รายการเด็กทำรายได้จากการออกอากาศได้ไม่มากนักเมื่อเทียบกับกลุ่มรายการประเภทอื่นๆ การลดลงของรายการเด็กนี้เองที่เป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นว่า เสี่ยงของเด็กและเยาวชนในทีวีดิจิทัลกำลังเลือนหายไป อย่างไรก็ตาม ด้วยบทบาทของรายการเด็กที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้เติบโตขึ้นอย่างมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ดังนั้น การสงวนรักษาพื้นที่ไว้สำหรับเด็กและเยาวชนในวงการทีวีไทยจึงยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่ออนาคตของชาติ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของทั้งภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนให้สามารถเปิดพื้นที่สำหรับเด็กและเยาวชนในทีวีไทยเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสม

ติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ส่วนวิชาการในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์
สำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงาน กสทช.
Ins 02 271 7600 ต่อ 5004